

nih Lavalléejevemu delu.

Med orisi in komentarji navedenega dela, tako na slovenskem kot hrvaškem govornem območju, zaenkrat najdemo daljši komentar zgolj v prispevku D. Kečkemeta: »*Louis François Cassas in njegove slike Istre in Dalmacije 1782*« (Rad JAZU, knj. 379, Zagreb, 1978), medtem ko vrsta Cassasovih akvarelov služi kot ilustrativno gradivo v zborniku *Napoleon na Jadranu / Napoléon dans L'Adriatique* (ur. Janez Šumrada), ki je izšel pri Založbi Annales (Koper – Zadar, 2006) ob mednarodnem simpoziju z naslovom »*Dvestoletnica Napoleonove vladavine ob vzhodnem Jadranu / Bicentenaire du règne de Napoléon en Adriatique orientale*«, ki je v organizaciji Univerze na Primorskem (Koper, Slovenija), Sveučilišta v Zadru (Hrvaška), Archives nationales de France (Pariz, Francija), Zgodovinskega društva za južno Primorsko (Koper, Slovenija) ter Fundacije Tanje in dr. Janeza Šumrade (Ljubljana, Slovenija), potekal med 8. in 10. decembrom 2005 v Kopru in Zadru, nekdanjih središčih beneške in francosko-italijanske Istre in Dalmacije.

Dragoceno Lavalléejevo delo je torej v italijanskem prevodu po zaslugi založnika Sergia Zorzona, ki je bil med drugimi gosti prisoten na predstavitvi omenjenega dela v Piranu na sedežu tamkajšnje Skupnosti Italijanov »Giuseppe Tartini«, odslej na voljo tudi širšemu krogu bralcev, poznavalcev in ljubiteljev domoznanske literature. Predstavitve, ki je potekala 1. februarja 2018, sta organizirali Društvo za zgodovinske in geografske študije Piran (*Società di studi storici e geografici, Pirano*) in Skupnost Italijanov Koper (*Comunità degli Italiani di Capodistria*), delo pa sta predstavila Kristjan Knez in avtor predgovora dr. Antonio Trampus.

Salvator Žitko

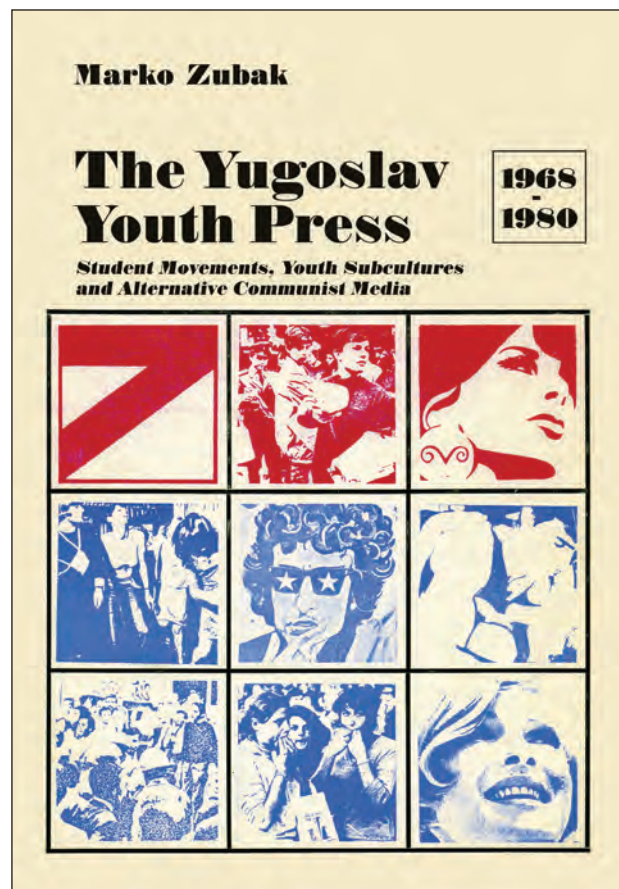
Marko Zubak:

THE YUGOSLAV YOUTH PRESS (1968–1980). STUDENT MOVEMENTS, YOUTH SUBCULTURES AND ALTERNATIVE COMMUNIST MEDIA. Zagreb, Srednja Europa, Hrvatski institut za povijest, 2018, 372 strani.

Kako težko je v zgodovinopisno razpravo ujeti izmuzljive produkte miselnih akrobacij jugoslovanskih povojnih generacij, bo vedel vsakdo, ki je brskal po mladinskem tisku od konca šestdesetih let dalje in se ustavil že pri banalni zagati, kako denimo razvozlati in pravilno navesti paginacijo atipičnih strani študentskih listov, ko pa se ta simbolno ne drži nobenega utečenega reda. Ugotovitev, da se je mladinski tisk že po grafičnem dizajnu skušal čimbolj ločiti od »bulvarskega«, kot

so mladi novinarji-aktivisti radi posmehljivo rekli osrednjim, po njihovem vse bolj pomeščanjenim časopisom in revijam, ne uide niti hrvaškemu zgodovinarju srednje generacije Marku Zubaku, ki je tej tematiki posvetil svoj doktorski študij na Srednjeevropski univerzi v Budimpešti. Integralni del njegove vzporedne analize mladinskega tiska iz Beograda, Zagreba in Ljubljane predstavlja tudi razčlemba drugih nebesednih sestavin teh medijev (naslovnice, fotografij, stripov), ki so bili prav tako nabiti s sporočilnostjo. Osrednji del knjige, ki je najprej izšla v angleški inačici, kmalu pa ji bo sledila še hrvaška, pa je seveda namenjen vsebinski razčlembi tega, kako je vse bolj neodvisen mladinski tisk v osrednjih treh jugoslovanskih univerzitetnih središčih v času poznega socializma artikuliral fenomen revolta v letih 1968–1972 in kasnejši vznik rokovsko-pankovske subkulture. Glede na standarde akademskega okolja, kjer je Zubak opravil svoj študij, verjetno ni potrebno poudarjati, da je njegovo delo opremljeno z zglednim teorijskim nastavkom, kjer najprej prikaže koncept sovjetskega mladinskega tiska, potem pa zahodna konceptualna orodja aplicira še na jugoslovanski okvir, kjer so tudi mladinski mediji odražali ali pa celo še bolj zapletali idiosinkratsko trajektorijo samoupravnega socializma.

Avtor pričujoče knjige skupaj z Ljubico Spaskovsko (avtorico knjige *The Last Yugoslav Generation: the*

Rethinking of Youth Politics and Cultures in Late Socialism, 2017) stopa po poti, ki jo je za primer poznega sovjetskega socializma pred dobrimi desetimi leti s svojo na široko citirano knjigo *Everything Was Forever, Until It Was No More* izkrčil rusko-ameriški antropolog Alexei Yurchak, ko je pokazal, kako so mladi Sovjeti bili del uradne kulture in istočasno od nje tudi odstopali. S tem ko Zubak jugoslovanski mladinski tisk postavlja ob bok alternativnim medijem na Zahodu in opisuje podobne načine njihovega delovanja, a izpostavlja pomembno razliko, namreč da je slednji ostal na obrobju, jugoslovanski pa se je večkrat prebil v samo središče tukajšnjega shizofrenega medijskega prostora, odločno širi prostor obstoječih medijskih študij, vezanih na bodisi en bodisi drug hladnovojni ideološki blok. Politizacija jugoslovanskega mladinskega tiska in nastanek samosvoje mladinske javne sfere mu tudi služi za prikaz zamegljenosti meje med dovoljenim in prepovedanim ter zapletene igre upora in sodelovanja med mladimi aktivisti in režimskimi institucijami, na kar kažejo tudi izsledki drugih novejših študij o delovanju »samoupravnega« kulturenega življenja.

Kar posebej odlikuje Zubakov pristop in je na žalost še vedno velika izjema v historiografskem polju nekdanje Jugoslavije, je vzporedno (in to zelo natančno) branje primarnih virov in literature iz Beograda, Zagreba in Ljubljane, kar mu omogoča suvereno izpeljavo nekaterih sklepov s širšimi implikacijami. Tako za beograjski kot za zagrebški mladinski tisk ugotavlja, da je impulz junijskih protestov iz leta 1968 razumel na marksističen način, a iz tega izpeljal nasprotujoče si zaključke. Beograjski *Student* jih je razumel kot klic k družbeni enakosti in dokončni uveljavitvi načel socialističnega samoupravljanja, zagrebški *Omladinski tjednik* pa je zagovarjal stališče, da se presežek ustvarjene vrednosti vrne delavcem, pravzaprav podjetjem, zaradi česar je podprl tudi tržno reformo in šele takrat začel uživati množično branost ter postal eden izmed glavnih glasnikov hrvaške pomladi. Ljubljansko *Tribuno* medtem ni popolnoma nič prizadela zaostrena atmosfera, ki je zastrepila poprejšnje solidarnostno vzdušje med beograjskimi in zagrebškimi študentskimi pisci, in je lahko na svojih straneh dokaj mirno, bolj v kulturnem kot političnem žargonu, kot pravi zgodovinar, premlevala koncepte zahodne nove levece.

Avtor knjige, ki svoje naracije ne gradi samo na objavljenih virih, ampak tudi na precejšnjem številu intervjujev s tedanjimi akterji, se dolgo zadrži v Ljubljani tudi v naslednjem obdobju, v drugi polovici sedemdesetih let, ko opazuje, kako je punk do konca tega desetletja prodril na ključna urbana prizorišča in kakšno vlogo je pri tem igral Radio Študent, ki pri svojem posredništvu ni skrival namena politizacije te subkulture. Impulz zanjo je po Zubaku res prišel od zunaj, saj so bile sledi britanske estetike in ikonografije nezgrešljive, a jim je bila v novem okolju pripeta drugačna, na trenutke že povsem protirežimska agenda.

Zubak šele na tej točki vidi ključni premik, ki ga je mladinski tisk naredil stran od hegemonске samoupravne sfere, kar mu poprej za časa študentskega gibanja konec šestdesetih in v začetku sedemdesetih po njegovem mnenju še ni uspelo, čeprav so že tedaj zlasti v Ljubljani veliko razpredali o alternativnih kulturnih modelih. Kot po pravilu so mladi idealisti pozivali k prelomu z ustaljenimi formami in nosili v sebi esenco utopije, a so po Zubaku le redko ponudili oprijemljivo alternativo. Pa vendar se lahko na tem mestu vprašamo, ali niso bila dovolj drzna že diskutiranja o pluralizaciji, demonstrativna izkazovanje alternativnih življenjskih stilov in drugi ikonoklazmi, ki so pacali po svetleči pripovedi tedaj že ostarelih graditeljev socialistične države o stalnem napredku, pa čeprav so se pri tem rdeči, a demokratično naravnani študenti še vedno izdatno posluževali samoupravnega besednjaka?

Grafična shema mladinskega tiska je bila v sedemdesetih letih še vedno dvobarvna, a za ideje, ki jih je prinašal že od konca šestdesetih let, bi lahko rekli, da so bili barvite, kar je Zubaku, čeprav je v svojih zaključkih morda nekoliko preveč shematičen, uspelo lepo naslikati. In potem, ko razvozlamo način oštevilčevanja strani člankov iz študentskih listov, nam bo njegova knjiga vsakič, ko se v mednarodnem, večkrat pa tudi v domačem okolju trudimo namesto poenostavljanja pokazati na pestrost nians jugoslovanskega socializma, v dobrodošlo pomoč.

Jure Ramšak